ERKAM BİN EBÎ'L-ERKAM (radıyallahü anh)

Eshâb-ı kiramın ilk îmân edenlerinden. Nesebi, Erkam bin Ebi'l-Erkam Abd-i Menâf bin Esed bin Abdullah bin Ömer bin Mahzûm'dur. Künyesi Ebû Abdullah'dır. Benî Mahzûm kabilesindendir. Annesi Temâdur binti Hudeym es-Sehmiyye'dir. (Diğer rivâyetlere göre Ümeyme binti Haris veya Safiyye binti Haris bin Hâlid'dir.) Hicretten önce Mekke-i Mükerreme'de doğduğu tahmin edilmektedir. 22 veya 23 yaşlarında iken, yedinci (veya onbirinci) müslüman olmakla şereflendi.

Resûlullah efendimiz (aleyhisselâm) Mekke'de bütün dünyâya Peygamberliğini ilân edip, insanları İslâmiyyete davet etmeye başladığı zaman müşrikler onu yalanladılar, ilk günlerde az kimse îmân etti. Müşrikler başta Peygamber efendimize ve ilk müslümanlara, ibâdet ederken, birbirlerine yeni gelen âyet-i kerîmeleri okuyup öğretirken; gördükleri, tanıdıkları her yerde onlara baskı, işkence ve zulümler yapmaya başladılar. Bu eziyet ve baskılar artınca Resûlullah efendimiz (aleyhisselâm) kendilerine Mekke'de emniyetli bir ev seçip orada ibâdetlerini yapmaya ve İslâmiyyeti yaymaya karar verdi. Bunun için Safa tepesinin doğusunda, dar bir sokaktaki Şeybeoğullarının evine bitişik Hazreti Erkam bin Ebi'l-Erkam'ın evini münasip gördü.

Peygamberimiz (aleyhisselâm), İslâm dînini burada gizlice yaymaya çalıştı. Mekke'de nâzil olan âyet-i kerîme ve sûrelerin birçoğu bu mübârek evde geldi. Eshâb-ı kiram burada toplanırlar, Peygamberimizi (aleyhisselâm) görmek ve müslüman olmak isteyen kimseleri bu Dâru'l-Erkam veya Dâru'l-İslâm ismini verdikleri Hazreti Erkam'ın evine götürürlerdi. Hazreti Hamza, Âmmar bin Yâser, Musab bin Umeyr, Akîl ve Iyâd bin Bükeyr, Süheyb bin Sinân (r.anhüm) ve birçok Sâhâbî burada müslüman oldu. Peygamber efendimiz Eshâb-ı kiram ile birlikte bu evde, Hazreti Ömer müslüman oluncaya kadar kaldı. Bu evde, Hazreti Ömer îmân ile şereflenince müslümanların sayısı kırk oldu. Hazreti Ömer, Peygamberimize (aleyhisselâm) ibâdetlerini Mescid-i Haram'da açıkça yapmalarını teklif etti. Onları müşriklere karşı korudu. Müslümanlar topluca yüksek sesle tekbir getirerek evden çıktılar. Kâ'be-i Muazzama'ya gelip açıkça tavaf ettiler. Müşriklerin kalblerine korku ve üzüntü verdiler. Bundan sonra Peygamberimiz insanlara İslâmiyyeti açıktan anlatmaya ve açıktan imâna davet etmeye başladı.

Hazreti Erkam, İslâm târihinde büyük ehemmiyeti olan bu evini hiç satılmamak ve mirasçı olunmamak kaydı ile oğluna bıraktı. Bu evin ayrıca bir vakfiyesi de vardır. Bu vakfiyede şöyle yazılıdır. "Bu Erkamın Safâ'dan az ileride bulunan evi hakkında verdiği sözü ve vasıyyetidir. Arsası Harem-i şerîften sayıldığından bu ev de vakfedilmiştir. Satılmaz ve mirasçı olunmaz. Buna Hişâm bin Âs ve âzâdlı kölesi filân şahiddir." Böylece İslâmiyette ilk vakfı yapmış oldu.

Bu târihi ev Hazreti Erkam'ın evlad ve torunları tarafından kullanılarak 140 senesinde halîfe Mansur zamanına kadar geldi. Mansur bunlardan hisselerini satın aldı. Ev tamamen devlete kaldı. Daha sonra tamir edilirken asıl şekli de değişti. Birçok el değiştirdikten sonra Üçüncü Sultan Murad Hân 999 (m. 1591) mescid olarak yeniden yaptırdı.

Hazreti Erkam asil bir aileden ve çok zengin idi. Cahiliyet zamanında bile itibarı yüksekti. Ancak müşriklerin işkence ve zulümleri dayanılmaz hale gelince Medine-i Münevvere'ye hicret etti. Resûlullah (aleyhisselâm), Medine'de kendisini Hazreti Ebû Talha (Zeyd bin Sehl) ile kardeş yaptı. Rahat ve huzûrlu yaşaması için Benî Züreyk mahallesinden bir miktar arazi verdi. Hazreti Erkam vefâtına kadar burada yaşadı.

Resûlullah (aleyhisselâm) ile birlikte Bedir, Uhud, Hendek ve diğer bütün savaşlara katıldı. Kahramanca döğüşüp büyük fedâkârlıklar gösterdi. Bedir savaşından sonra Peygamberimiz (aleyhisselâm) kendisine bir kılıç hediye etti. Daha sonra zekât mallarını toplama hizmetini verdi. Dört halife devrinde meşveret meclisinde vazîfe yaptı.

Zühd ve takvâsı çok idi. Bütün vaktini Allahü teâlâya ibâdet etmekle geçirirdi. Birgün Kudüs'deki Mescid-i Aksa'da namaz kılma arzusunu Resûlullah'a (aleyhisselâm) arz etti. Bunun üzerine Peygamberimiz (aleyhisselâm) "Mescid-i Haram'da bir defa namaz kılmak, diğer mescidlerde bin defa namaz kılmaktan daha çok sevâbdır." buyurunca Mekke'ye gidip, Mescid-i Haram'da ibâdetini yaptı. Peygamberimizden bazı hadîs-i şerîfler rivâyet etti. Rivâyet eden oğlu Osman olarak gösteriliyor ise de kaç tane hadîs rivâyet ettiği bilinmemektedir.

Hazreti Erkam geçimini kendi arazilerinden elde ettikleri mahsulden kazandıklarıyla ve ticâret ile temin ederdi. Ubeydullah, Osman adlı oğulları Meryem, Safiyye ve Umeyye adlı kızları olmak üzere beş evlâdı bilinmektedir. Hazreti Erkam 53 (m. 673)'de 83 yaşlarında iken Medine-i Münevverede vefât etti. Bu sırada Medine vâlisi Mervan bin Hakem idi. Namazını kildırma vazîfesini kendisi yapmak istedi ise de, Hazreti Erkam'ın oğlu Ubeydullah, babasının vasıyyeti olduğunu söyledi. Hazreti Erkam'ın vasıyyeti üzerine cenâze namazını Âşere-i mübeşşereden olan Hazreti Sa'd bin Ebî Vakkâs kıldırdı. Bâki' kabristanına defn edildi.

□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□

1) Tabakât-ı İbn-i Sa'd cild-3, sh. 242

2) El-İsâbe cild-1, sh. 28

3) Üsûd-ül-gâbe cild-3, sh. 115

4) Mir'ât-ı Mekke sh. 1050

5) Târîh-ul-Hamîs cild-1, sh. 330

6) Ensâb-ul-eşrâf cild-1, sh. 158

7) İnsân-ul-uyûn cild-1, sh. 203